

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ.....	1
ปฐมบท.....	3
บทที่ 1 หนึ่ง.....	6
บทที่ 2 กำจัดหนึ่ง.....	10
บทที่ 3 ซากไทย โมเดล.....	14
บทที่ 4 อวสานหนึ่ง.....	22

“...มุมมองของ**หนี**ที่ต่างกัน
ย่อมเกิดความหมายที่ต่างกัน...”

บทนำ

จากปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีพ ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีความผันผวนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา จนส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อประชากรของประเทศ ซึ่งต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่ต้องหาเงินทุนมาเพื่อเป็นฐานรากของการดำรงชีวิตนั้น อาจเกิดผลพวงตามมาจากการบริหารหนี้ที่ไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อคนในชุมชนเดือดร้อนมาขึ้นการขอกู้เงินทำให้คนในชุมชนมีหนี้สินหลายกองทุนในเวลาเดียวกัน เกิดหนี้ซ้ำซ้อน และอาจนำไปเกิดหนี้เสียในท้ายที่สุด ทำให้สังคมอ่อนแอ

การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเกิดจากการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ในขณะที่การช่วยเหลือจากภาครัฐ ได้มีมาตรการหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อลดปัญหาความยากจน และมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ กองทุนในชุมชนจึงได้เกิดขึ้นมากหลายกองทุน ทั้งที่เกิดจากรัฐเข้าไปสนับสนุนและชุมชนดำเนินการเอง จึงทำให้กองทุนชุมชนดำเนินการไปตามแนวทางที่ชุมชนกำหนดในรูปแบบต่างๆ ตามฐานะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนชนบท มีความเห็นอกเห็นใจ มีความเอื้ออาทร กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้มีแนวทางในการจัดระบบกองทุนเหล่านั้นในรูปแบบบูรณาการกองทุน ให้กองทุนเป็นเอกภาพ เพื่อลดปัญหาการเป็นหนี้ของคนในชุมชน ให้เหลือ 1 คริวเรือน 1 สัญญา โดยพิจารณาจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่มีระดับการพัฒนาที่เข้มแข็ง (ระดับ 3) เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนทุนชุมชน และเป็นพื้นที่ที่มีกองทุนหลากหลาย คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคีโดย

ใช้ทุนชุมชนที่เกิดจากการออม การรวมกลุ่ม และการดำเนินกิจกรรมภายใต้หลักการพึ่งตนเอง และวิถีชุมชน ประสานเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มทุนต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐเข้าไปส่งเสริม สนับสนุน รวมถึงทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และเพื่อใช้ทุนชุมชนที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ของชุมชนอย่างสูงสุด ภายใต้ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

ศูนย์จัดการเงินทุนชุมชนบ้านชากไทย

ปรจุมพบต

“ก๊อๆๆๆ...” เสียงเคาะประตูหน้าบ้านที่ดังขึ้นอย่างไม่เป็นมิตรพร้อมเสียงตะโกนเรียกชื่อแม่ของผม “นี่ มีใครอยู่หรือปล่าว ออกมาเปิดประตูให้หน่อย” เสียงทุ้มใหญ่ของผู้ชายด้านนอกตะโกนเข้ามา แม่วิ่งมาหาผมแล้วบอกว่า “ช่วยบอกเขาที่ว่าแม่ไม่อยู่ ออกไปทำธุระข้างนอก” แม่กล่าวด้วยน้ำเสียงสิ้นเครื่องและเข้าไปอยู่ในครัวหลังบ้าน ตอนนั้นผมอายุราวๆ เจ็ดขวบเห็นได้ ถึงแม้ผมจะยังเด็กแต่ก็พอเข้าใจสถานการณ์ได้บ้างว่ามันเป็นสถานการณ์ที่ค่อนข้างกดดันพอสมควร แต่ก็รู้สึกไม่เข้าใจและโกรธแม่ ที่ทำไมต้องให้ผมเป็นคนรับหน้าที่นี้ แต่ก็ต้องจำใจทำเพราะสถานการณ์มันเกิดขึ้นไวมากและผมก็ไม่ทราบว่เสียงที่เรียกอยู่ข้างนอกนั้น เขามาตามหาแม่ผมทำไม ผมเดินออกไปเปิดประตูหน้าบ้าน พบชายฉกรรจ์รูปร่างกำยำใส่ชุดสีดำสองคนใส่หมวกกันน็อคยืนรออยู่ “อ่าวน้อง แม่อยู่หรือปล่าว เรียกแม่ออกมาคุยกับพี่หน่อย” ชายคนนั้นถาม “ไม่อยู่ครับ แม่ออกไปทำธุระข้างนอก” ผมตอบกลับ แต่ดูเหมือนชายคนนั้นจะไม่เชื่อ เขาผลอเหลือบมองเข้าไปในบ้าน จู่ๆ ผมตัวสั่น ไม่รู้ทำไม หรือนั่นอาจเป็นเพราะขนาดตัวของเขาที่ผมสูงเพียงแค่อวของชายคนนั้น “จันเดียวพี่แวะเข้ามาใหม่วันหลัง ผাগบอกแม่น้องที่ว่าพี่มาเก็บเงินที่แม่น้องยืมไป” เขาทิ้งท้ายประโยคก่อนจะบิดรถมอเตอร์ไซค์บึกไบท์คันใหญ่ออกไป...

นี่คือหนึ่ง ในเหตุการณ์ความทรงจำตอนเด็กที่ผมต้องเจอคนเข้ามาทวงเงินแม่ที่บ้านอยู่บ่อยๆ ผมยอมรับว่าตอนนั้นผมค่อนข้างอายที่ต้องเป็นคนออกไปรับหน้าเสมาๆ ผมรู้สึกโกรธ และไม่เข้าใจเลยว่าทำไมครอบครัวของเราถึงต้องเป็นหนี้คนอื่นเยอะแยะขนาดนี้ ทั้งนี้จากญาติๆ คนรู้จัก เงินกู้ที่ทางชุมชนมีให้ในสมัยนั้น หรือ

แม้กระทั่งการเป็นหนี้เองระบบเอง ที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 20 ต่อเดือนด้วยซ้ำ นั่นถือว่าเป็นผิดกฎหมายเรื่องอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ แต่แม้ก็ต้องยอมเพราะเหตุจำเป็นบางอย่าง ซึ่งตัวผมเองก็ได้มาทราบเหตุผลดังกล่าวภายหลังเมื่อโตแล้ว สาเหตุที่ทำให้ผมและครอบครัวต้องเจอกับหนี้ นั่นก็คือ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ผมเชื่อเหลือเกินว่าผู้อ่านน่าจะทราบดีถึงพิษเศรษฐกิจการเงินนี้มากกว่าผมแน่นอน ตอนนั้นผมยังเด็กมันยังสร้างบาดแผลให้ผมและครอบครัวอย่างสาหัส จากที่เคยมีกินมีใช้เหลือเฟือ กลับกลายเป็นหนี้ที่ถาโถมเข้ามา อดมือกินมือบ้าง ผมคงไม่อาจบรรยายได้ถึงความเจ็บปวดของคนที่ต้องทนอยู่ในสภาวะนั้นในยุคนั้นออกมาเป็นคำพูดให้ทุกท่านเข้าใจได้ ทุกธุรกิจในประเทศไทยบอบช้ำ และมีหลายครอบครัวที่เลือกจบชีวิตเพราะวิกฤตนี้เช่นเดียวกัน

ก่อนปี 2540 ที่จะเกิดวิกฤตต้มยำกุ้ง ประเทศไทยซึ่งถูกคาดหวังว่าจะเป็น “ประเทศพัฒนาแห่งใหม่” ของเอเชียเพราะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึง 10% ติดต่อกันนานนับ 10 ปี บริษัทใหญ่ๆ ย้ายฐานผลิตเข้ามาในประเทศไทย เศรษฐกิจเติบโต ประเทศร่ำรวยขึ้น ประเทศไทยขณะนั้นดอกเบี้ยในประเทศสูงราว 14-17% ต่อปี ในขณะที่ดอกเบี้ยเงินกู้ต่างประเทศถูกกว่าที่ประมาณ 5% ต่อปี จึงมีการนำเงินที่กู้จากต่างประเทศมาปล่อยกู้ในไทยเพื่อทำกำไร และเงินกู้นั้นถูกนำไปแก่งกำไรต่อในอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ บ้าน ที่ดิน คอนโด หรือกระทั่งตลาดหุ้น

เมื่อเงินหาง่าย สินทรัพย์ต่างๆ ที่ทำออกมาก็ขายง่าย พอขายง่ายก็กำไรดี กำไรดีก็ทำมาขายต่อในราคาที่สูงกว่าเดิมก็ยังขายได้ ภาวะที่สินค้าราคาแพงกว่าความเป็นจริง นี่แหละครับที่เรียกกันว่า “ฟองสบู่” เมื่อความที่เงินมันหาง่าย จึงทำให้ครอบครัวผมที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับอัญมณีในจังหวัดจันทบุรี ที่เป็นธุรกิจสร้างเงินสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัด ครอบครัวผมมีเงินสดสะสมพออย่างมาก ก็ขอยอมรับว่ามีการใช้

จ่ายสุร่ยสุร่ย และไม่มีการวางแผนการเงินสำหรับครอบครัวเลย เพียงเพราะทราบว่าเศรษฐกิจภายในประเทศดี ค่าขายได้กำไรมหาศาล และไม่เคยมคิดว่าจะเกิดเหตุการณ์เลวร้ายที่ปิดสวิตช์ระบบการเงินอย่างวิกฤตต้มยำกุ้งเกิดขึ้น เมื่อช่องโหว่ของโครงสร้างทางการเงินในประเทศพังทลาย หลายธุรกิจล้มระเนระนาดไปตามๆ กัน เหมือนโดมิโน ทุกคนมีหนี้มหาศาลและล้มละลายภายในคืนเดียว นี่คืจุดเริ่มต้นของคำว่า “หนี้” ที่สร้างบาดแผล ความเจ็บปวดให้กับครอบครัวผมจวบจนทุกวันนี้ แต่เมื่อเราทราบถึงสาเหตุของปัญหาแห่งการเกิดหนี้ ที่ไม่ใช่เพียงแต่วิกฤตเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นความสุร่ยสุร่ยของเราเอง การไม่วางแผนการเงินล่วงหน้าจึงทำให้ไม่มีเงินสำรองฉุกเฉินสำหรับใช้จ่ายในยามจำเป็น ทั้งหมดนี้เราไม่อาจมองข้ามหรือลืมนั่นไปได้ จึงทำให้คำว่าหนี้ของผมนั้น กลายเป็นบทเรียนราคาแพงสำหรับการใช้ชีวิต และนำตัวเองออกห่างจากมันให้มากที่สุด

บทที่ 1 หนี

หลังจากที่ผมเรียนจบและได้งานทำในกรุงเทพฯ เป็นนักการตลาดให้กับบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แห่งหนึ่ง ผมจำได้ว่าผ่านไปสักระยะ มีช่วงที่ผมเริ่มรู้สึกเบื่องานที่ทำ อาจจะเนื่องด้วยหลายๆ ปัจจัยด้วยในช่วงเวลานั้น ผมจึงเริ่มหาวิธีการขจัดความคิดหมดไฟนั้นออกไปจากสมองเพื่อที่จะทำให้การทำงานของผมในทุกๆ วันมีความสุขและผลิตรายได้ดียิ่งขึ้น ผมได้ลองถามทั้งผู้รู้ ครูบาอาจารย์ เพื่อนๆ ว่ามีอารมณ์หมดไฟบ้างไหม และมีวิธีแก้ไขมันอย่างไร ซึ่งคำตอบที่ผมมีหลายประเด็นมากที่น่าสนใจนั้นอาจเพราะปัจจัยที่ทุกคนเจอมาต่างกัน ทั้งภาระ ครอบครัว และงานแต่ละสายงานที่ทุกคนทำ ก็ยังมีความแตกต่างกันออกไปด้วย แต่มีคำตอบหนึ่งที่ทุกคนล้วนตอบแกมขำเหมือนกันนั่นก็คือ “หนี” ผมแปลกใจมากที่ทุกคนคิดเหมือนกัน แล้วตอนตอบพวกเขาที่ตกลงกับคำนี้เช่นเดียวกัน รวากับว่าหนีคือส่วนหนึ่งในชีวิตของพวกเขาไปซะอย่างนั้น

ความประหลาดใจและความสงสัยของผมเริ่มเกิดขึ้นในหัว ผมครุ่นคิดกับคำว่าหนี้ ที่ผม(เคย)คิดว่ามันมีความหมายในเชิงลบ กลับกลายเป็นเรื่องที่เราทุกคนต้องเจอในทุกๆ วันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และกลายเป็นเรื่องตลกขบขันได้อย่างไร

“หนี้” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า “เงินที่ผู้หนึ่งติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง” ซึ่งในทางกฎหมายได้ขยายใจความของคำว่าหนี้ ดังนี้ “นิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เจ้าหนี มีสิทธิที่จะบังคับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ลูกหนี้ ให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง”

“มุมมองของหนี้ที่ต่างกัน...ย่อมเกิดความหมายที่ต่างกัน”

ผมคงไม่อาจนำกรณีศึกษาการเป็นหนี้ของคนในกรุงเทพฯ มาเทียบกับคนต่างจังหวัดได้ 100% เนื่องด้วยวิถีการใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง อีกทั้งค่าครองชีพที่ต่างกันลิบลับ ผมอาศัยในครอบครัวทำธุรกิจเกี่ยวกับอัญมณี ภาษาชาวบ้านจันทบุรีก็คือ พ่อผมจี้พลอยนั่นแหละ คุณอาของผมเป็นชาวสวน ทำสวนผสมอยู่ที่ตำบลทุ่งเพล อำเภอมะขาม มีสวนไม่ต่ำกว่า 20 ไร่ ทั้งสวนทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง มะไฟ พริก และอื่นๆ อีกมากมาย ผมคลุกคลีกับสวนมาตั้งแต่เด็กเช่นเดียวกัน ยิ่งหน้าผลไม้ฉันี่ผมจะกลายเป็นคนสวนไปเลย และปัจจุบันผมได้มีโอกาสมาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ นั่นจึงทำให้ผมมีประสบการณ์และเข้าใจการใช้ชีวิตของทั้ง 2 รูปแบบ จึงทราบดีว่าการใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ และคนต่างจังหวัดมีความต่างกันอย่างไร

สำหรับการทำงานที่ได้รับเงินเป็นเงินเดือนต่อเดือน ก็จะมีการบริหาร รายรับ-รายจ่ายเป็นเดือน ซึ่งก็ปกติ สามารถเข้าใจได้ง่าย แต่สำหรับงานที่ไม่เป็น เช่นนั้นล่ะ เขามีการจัดการบริหารการเงินอย่างไร ผมขอยกตัวอย่าง “อาชีพชาวสวน” ที่มีประสบการณ์ตรงอย่างที่เคยเขียนไปข้างต้นนี้แล้วกันเพื่อที่จะได้เห็นภาพมากยิ่งขึ้น ชาวสวนจะมีรายรับเป็นรายปีอันเนื่องด้วยมาจากผลผลิตทางการเกษตรจะมีเป็นฤดู นั้นหมายความว่า ในหนึ่งปีนั้นชาวสวนจะได้เงินจากผลผลิตที่ตัวเองเพราะปลูกเป็น รอบๆ ไป แต่ทว่าคนภายนอกที่ไม่รู้จักการทำสวนอาจจะเข้าใจว่าชาวสวนนั้นสบาย นอนรอรับผลผลิตที่ปลูก ถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็แค่เอาของไปขายได้เงินก้อนแล้วจบ นั้นคุณ คิดผิดมหันต์อย่างมาก ผมกล้าพูดได้เลยว่าชาวสวน “ไม่มีวันหยุดงาน” และมีรายจ่าย เต็มตลอดทั้งปี เนื่องด้วยต้องมีการบำรุงสวนตลอดทั้งปีจนถึงช่วงเก็บเกี่ยว สารเคมีที่ต้องใช้ก็มีราคาสูง รดน้ำ ตัดแต่งกิ่ง ถางหญ้า และงานอื่นๆ ตามการดูแลสวนแต่ละ ประเภท ยังมีพื้นที่ที่ต้องดูแลเยอะก็ต้องมีการจ้างคนงานดูแล ต้นทุนการจ้างคนงานก็ต้องจ่าย ถ้าหน้าไหนแล้งมากไม่มีน้ำก็ต้องมีการซื้อน้ำมาใช้เลยก็มี เพราะสวนบาง ประเภทไม่สามารถขุดน้ำได้ อย่างเช่นสวนทุเรียน นั่นก็เป็นต้นทุนที่ต้องจ่าย เช่นเดียวกัน สำหรับชาวสวนที่ไม่มีทุนก็ต้องกู้มาใช้จ่ายตรงส่วนนี้ และต้องบอกว่า จำนวนเงินกู้ของชาวสวนไม่ใช่บ่อยๆ มีพื้นที่น้อยก็ค่าใช้จ่ายน้อย มีพื้นที่มากก็ ค่าใช้จ่ายมาก บางรายกู้อาจถึงหลักแสนหลักล้านก็มี

ความเปราะบางของชาวสวนคือ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็ต้องมานั่งลุ้นถึงเรื่อง ราคาใน ณ ขณะนั้น บางปีเศรษฐกิจดี ตลาดคล่องก็มีการซื้อขายคล่องด้วย ผลไม้ ราคาดี ปีนั้นก็ได้กำไรจากเงินที่ลงทุนไป นั่นอาจทำให้หนี้ที่กู้มาเกิดมูลค่า ต่อยอด และไม่เกิดหนี้เสีย นี่คือ “หนี้ดี” ที่เกิดจากการลงทุนจากหนี้ตัวเอง ที่ผมได้กล่าวว่า “มุมมองของหนี้ที่ต่างกัน...ย่อมเกิดความหมายที่ต่างกัน” ดังข้างต้น แต่ถ้าปีไหน เศรษฐกิจไม่ดี ไม่มีนโยบายการช่วยเหลือจากภาครัฐ (subsidize) หรือเจอมรสุมภัย

พิชิตอย่าง น้ำท่วม พายุเข้า ก็อาจทำให้ผลผลิตเสียหายได้ และเงินที่ลงทุนไปก็อาจเสียหาย เมื่อไม่มีผลผลิตมาขายหรือขายได้น้อย ขายได้ไม่ดี ไม่มีเงินไปใช้เงินที่กู้มา ดอกเบี้ยเงินกู้เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของการหาแหล่งกู้รายใหม่ เพื่อนำมาโปะหนี้เดิม หรือนำมาใช้ดอกเบี่ยรายเก่าเพื่อไม่ให้ดอกเบี้ยมันเพิ่มขึ้นทบเงินต้นที่ตนกู้มา แต่หารู้ไม่ว่าเงินที่กู้มาก่อนใหม่ก็มีเช่นกัน บางคนบ้าระทำกู้เงินหลายเจ้าเพื่อมาโปะอีกเจ้า วนไปวนมาเหมือนงูกินหาง สลิวว่าเจ้าไหนเป็นเจ้าไหน ต้องจ่ายคืนวันไหนของใครยังไม่ต้องบอกเบี่ยแต่ละเจ้าก็คิดไม่เหมือนกัน ระยะเวลาจ่ายก็ไม่ตรงกัน การชำระหนี้จึงเหมือน ด้ายที่พันกันยุ่งเหยิงแก็ไม่ออก ยิ่งแก็ยิ่งพันกัน เป็นเหมือนชะตาชีวิตชาวสวน ดีไม่ดี กระจกแรงไปก็อาจขาดสะบั้น รายได้ไม่มี มีหนี้เกิด ดอกเบี่ยเดิน รายจ่ายก็ยังคงต้องจ่ายอยู่ และไม่รู้ว่ปีหน้าผลผลิตจะดีอีกหรือไม่ การเกิดหนี้ดังกล่าวจึงอุบัติขึ้นไม่รู้ตัว ด้วยเหตุฉะนี้เอง

ทั้งนี้ผมแค่ยกตัวอย่างประสบการณ์ที่ผมได้เจอมา อาจไม่ใช่สำหรับชาวสวนทุกคน บางคนมีแผนรายรับ-รายจ่ายประจำเดือน ประจำปี จึงทำให้บริหารเงินได้ตลอดทั้งปี นี่คือการทำทนายของอาชีพชาวสวนที่ต้องเผชิญกับการบริหารจัดการเงิน ให้อยู่รอดปลอดภัยทั้งปี ต้องผูกจ่ายที่เข้ามาตลอดเวลา และเก็บเงินเป็นทุนสำรองฉุกเฉินในยามวิกฤตที่เราไม่อาจล่วงรู้ได้เลย

บทที่ 2 การกำจัดหนี้

เมื่อรายจ่ายมากกว่ารายรับ และไม่มีแหล่งรายได้อื่นมาทดแทน แต่ทว่ายังต้องมีเรื่องที่ต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวันดำเนินอยู่ อย่างเช่น ต้นทุนทางอาชีพ ค่ากินในแต่ละวัน ค่าน้ำค่าไฟ ค่าสาธารณูปโภค ค่าเช่า ทุนสำรอง หรือแม้กระทั่งค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บป่วยฉุกเฉิน จึงทำให้ต้องมีเงินมาหมุนในครัวเรือน ตัวเล็อกหนึ่งของการแก้ปัญหาคือการนำเงินในอนาคตมาใช้ นั่นก็คือ “การกู้เงิน” นั่นเอง

อย่างที่ผมพูดเรื่องมุมมองของหนี้ ถ้าเรามีแผนของการใช้เงินที่มาจากการกู้ในเชิงลงทุนก็จะทำให้เกิดมูลค่า การหมุนเวียนเงินในครัวเรือน สร้างผลผลิตและทำกำไรได้ ทั้งนี้เกิดจากการบริหารเงินที่มีประสิทธิภาพและการวางแผนทางการเงิน หนี้ดีนี่ก็จะเรียกได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการเงินของเราได้อย่างหนึ่ง แต่ถ้าเราไม่มีการบริหารเงินที่ดี ไม่มีแผน ไม่ทราบรายรับ-รายจ่ายของตัวเอง หนี้อาจทำลายตัวเราเอง และฉุดรั้งความมั่งคั่งในอนาคตของเราได้ และสาเหตุของหนี้ที่จะทำให้ลายและกัดกิน

เราได้ง่ายที่สุดก็คือการไม่รู้ความเป็นมาของหนี้ การกู้หนี้โปะหนี้ จนเกิดเป็นหนี้ซ้ำซ้อน นี่คือชนวนแรงแห่งหายนะของหนี้ที่แท้จริง ตัวอย่างที่ผมได้ยกตัวอย่างไว้ การกู้เงินวนไปวนมาเหมือนงูกินหาง สืบว่าเจ้าไหนเป็นเจ้าไหน ต้องจ่ายคืนวันไหน ทำให้เกิดการสับสน การเพิ่มพูลของหนี้ในที่สุด แต่จะดีกว่าไหมถ้าเรามีการบริหารหนี้ที่ดี...

“แต่การบริหารหนี้ที่ดีเป็นอย่างไรละ ?”

เมื่อหนี้ได้เกิดแล้วก็ยากที่จะบอกว่าจะจ่ายหนี้ไปสิ ผมว่ามันไม่ได้เช่นนั้นนะสิ ซึ่งก่อนที่เราจะรู้ว่าอะไรคือการบริหารหนี้ที่ดีได้ เราจะต้องรู้ที่มาของหนี้ก่อนเป็นอันดับแรก และสาเหตุที่ทำให้เราติดอยู่ในวังวนนั้น ผมว่าอ่านมาถึงจุดนี้ท่านผู้อ่านคงทราบดีอยู่แล้วว่านั่นคือ “หนี้ที่เกิดจากการกู้หลายแหล่งทุน” นั่นเอง ที่ทำให้การบริหารหนี้เป็นไปได้ยาก การกู้เงินจากหลายแหล่งทุน มีอัตราดอกเบี้ยที่ไม่เท่ากัน มีระยะเวลาชำระที่ไม่ตรงกัน ทำให้ยากต่อการคำนวณหนี้ทั้งหมด(ที่ต้องชำระจริง)

แล้วอะไรที่จะทำให้ไม่เกิดการสับสนของหนี้ที่เรากู้มา อะไรที่ทำให้ดอกเบี้ยเสถียรซึ่งจะทำให้เราคำนวณหนี้ได้ และอะไรที่ทำให้เรามีระยะเวลาชำระที่แน่นอน เพื่อที่จะได้รู้ว่าเราจะสามารถชำระหนี้ได้หมดเมื่อไหร่ได้อย่างชัดเจน

นั่นก็คือ “การทำให้หนี้ให้เป็นก้อนเดียว” นั่นเอง

ผมทำงานด้านอสังหาริมทรัพย์มาหลายปี จึงทำเห็นมุมมองต่างๆ ของนักลงทุน (Investors) อย่างหนึ่งที่น่าสนใจมีคือ มุมมองของหนี้ที่ต่างกันออกไปอย่างที่ผมกล่าวไว้ข้างต้น ที่คิดจะเปลี่ยนหนี้ให้เป็นสินทรัพย์ หรือทางลัดของการมีเงินออมในสินทรัพย์นั้นๆ ผมขอยกตัวอย่างที่พอจะทำให้เข้าใจง่ายแล้วกัน การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์นั้นจะมีการซื้อผ่านเงินกู้ของธนาคาร ร้อยละ 95 ของนักลงทุนทำ

เช่นนั้น เพราะการซื้ออสังหาริมทรัพย์ต้องใช้เงินทุนสูง การนำเงินไปซื้อทีเดียวก็อาจทำให้เงินไปจมกับสินทรัพย์นั้นได้ แต่เงินกู้จากธนาคารจะทำให้เรามีสภาพคล่องทางการเงินได้ และถ้าในช่วงที่ตลาดมีความปกติ อาจจะมีศักยภาพในการกู้มากกว่า 100% เลยทีเดียว อย่างเช่นในปัจจุบันที่ปี 2563 ที่สามารถกู้ได้ถึง 110% ซึ่ง 10% คือค่าค่างวด นั่นหมายความว่า ถ้าผมซื้อคอนโดมิเนียมในราคา 3,000,000 บาท ผมก็จะกู้เงินได้ถึง 3,300,000 บาท ส่วนต่าง 300,000 บาทผมก็อาจจะได้เอาไปตกแต่งทั้งหมด แต่ยังสามารถนำไปโปะหนี้ที่มีอย่างเช่น หนี้บัตรเครดิต หนี้ค้ำชำระต่างๆ หรือแม้กระทั่งนำไปลงทุนในรูปแบบอื่น ส่วนสินทรัพย์ที่ซื้อมาแล้วนำไปปล่อยเช่าก็จะได้รับรายรับอีกทาง เอาไปจ่ายให้กับธนาคาร โดยที่คอนโดที่ผมซื้อจะมีคนผ่อนจ่ายให้ ผมยังเป็นสินทรัพย์ของผมอีกด้วย

ถ้าเราเก็บเงินออมคือการเริ่มจาก 1-100 แต่การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์คือการเริ่มจาก 100-1 และต่อยอดไปเรื่อยๆ เก็บกำไร (แต่การลงทุนจำเป็นต้องมีปัจจัยอื่นๆ ด้วย อย่างเช่น ทำเล ราคาซื้อ กลุ่มลูกค้า สภาพแวดล้อม อสังหาริมทรัพย์ โดยรอบ เศรษฐกิจ สภาพตลาดปัจจุบัน เป็นต้น) นี่คือการอธิบายของมุมมองของหนี้ที่เป็นต้นทุนในการลงทุนและสร้างกำไร ซึ่งศาสตร์ตรงนี้อาจจะเข้าใจยากซักนิด ผมเพียงแคยกตัวอย่างแบบหยาบๆ เพื่อให้ท่านมองเห็นภาพรวมของมัน ซึ่งแน่นอนต้องมีปัจจัยอื่นมาประกอบด้วย อาจจะต้องทำความเข้าใจและศึกษาซักระยะเวลาหนึ่ง แต่ถ้าวรู้หลักการของมันแล้วก็จะทำให้เราสามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสได้

แต่ในระดับชุมชนล่ะ? การที่จะทำหนี้ให้เป็นก้อนเดียวนั้นไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย หรือทำได้เลย เพราะนั่นหมายความว่าเราจะต้องหาแหล่งทุนที่ใหญ่มากพอสมควร แต่ก็จะต้องตามมาด้วยดอกเบี้ยที่แพงมหาศาลเช่นเดียวกัน ถ้าคำนวณดี ๆ แล้ว

อาจไม่คุ้มกันก็ได้ ปัญหาต่อไปนั่นคือเรื่อง **“ดอกเบ็ญที่สมเหตุสมผลและแผนระยะเวลาการใช้หนี้ที่ชัดเจนนั่นเอง”**

ผมคิดว่าเราเกริ่นมามากพอสมควรแล้วสำหรับเรื่องของหนี้ ทั้งสาเหตุ ที่มา และแนวทางในการกำจัดหนี้ ด้วยรูปแบบที่ผมได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผมได้ค้นคว้า ด้วยปัจจัยดังกล่าว อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เราทุกคนสามารถปลดแอกโซ่ตรวนของการเป็นหนี้ได้ ผมศึกษาถึงระดับชุมชนว่า มีมาตรการของภาครัฐหรือว่าแหล่งทุนไหนบ้าง ที่ยื่นมือไปช่วยเหลือหนี้ในระดับชุมชน ที่จะเกิดการหมุนเวียนของเม็ดเงิน และพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนในเวลาถัดถัดไป จนผมได้มีโอกาสไปพบกับ **“ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทย”** ในจังหวัดจันทบุรี ที่เกิดขึ้นตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน ที่ตรงกับแนวคิดและปัจจัยที่ผมได้กล่าวมาข้างต้น ทั้งเรื่องการทำให้อันนี้เป็นก้อนเดียวกัน มีดอกเบ็ญที่สมเหตุสมผล และมีแผนระยะเวลาที่ชัดเจน

ผมได้ศึกษาข้อมูลของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทยดังกล่าวนี้ว่ามีที่มาและมีวิธีการดำเนินการในชุมชนอย่างไร อย่างที่เราทราบดีกว่าการสื่อสารและให้ความรู้ให้กับคนในชุมชน จะต้องมีการเข้าถึงง่าย อ่านแล้วเข้าใจ และการจะทำให้โครงการนั้นๆ สำเร็จได้ต้องอาศัยบุคลากรที่เก่งและมีแผนที่ชัดเจน ซึ่งผมสัมผัสได้ว่า **“ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทย”** มีคุณสมบัติดังกล่าวและมีแนวทางการกำจัดหนี้ที่ลึกถึงระดับชุมชนตามปัจจัยที่ผมได้เสนออย่างแน่นอน

บทที่ 3 ชากไทย ไม่เดก

อย่างที่ผมบอกไป ผมรู้สึกเริ่มหมดไฟกับงานในขณะที่ผมทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ จนเกิดการตั้งคำถามกับคนรอบข้าง นำไปสู่การทำความเข้าใจและนิยามของคำว่า “หนี้” ในท้ายที่สุด จึงทำให้เรื่องเก๋ๆ ในความทรงจำวัยเด็กอย่างที่มีคนมาทวงเงินแม่ อาที่ต้องใช้ชีวิตเป็นชาวสวนตลอดชีวิต หรือหนี้ที่ผมมีในบัตรเครดิตอยู่ตอนนี้เอง ฮ่าๆๆๆ ประโยคนี้ผมเขียนไปหัวเราะหัวใครไปนะ มันก็มีความตลกอยู่ ที่แม้ว่าเราจะเริ่มเข้าใจหลักการทุกอย่างของมัน แต่เราก็ไม่อาจหลุดพ้นวงจรของมันไปได้ แต่ผมก็ไม่ถึงกับขนาดขั่นสนนะ เพราะหนี้ผมยังเกิน 40% ของรายได้และผมมีแผนรายรับรายจ่ายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จึงทำให้ผมมีสภาพคล่องทางการเงินอยู่

ในช่วงสงกรานต์ที่ผ่านมาซึ่งเป็นวันหยุดยาว ผมได้มีโอกาสกลับมาที่จันทบุรี ซึ่งก็เป็นประจำในทุกๆ ปีที่ผมจะกลับมาบ้าน มารดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ คนเฒ่าคนแก่ในบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หรือแม้แต่การไปเล่นน้ำกับเพื่อนๆ แต่ก็เป็นส่วนน้อย เพราะช่วงหลังๆ มานี้อันตรายที่เกิดจากการเล่นน้ำมีอัตราที่สูงเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ทำให้พักหลังผมเริ่มไม่ค่อยออกไปอย่างเมื่อก่อนแล้ว แต่กิจกรรมที่ยังคงทำอยู่คือการเดินสายพบปะไหว้ขอพรผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ ต้องออกตัวก่อนเลยว่าผมเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนชื่อดังแห่งหนึ่งใจกลางเมือง ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดจันทบุรี แม้ว่าโรงเรียนนี้จะคัดแต่เด็กเก่งๆ หัวกะทิ แต่ตัวผมเองนี่ก็กลางๆ ไม่ได้เก่งอะไร แค่ขี้บุญเก่าเกรดจากมัธยมต้นที่ทำได้นั่นแหละเลยทำให้เข้ามาเรียนที่นี่ได้

ผมมีอาจารย์ที่สนิทอยู่ท่านหนึ่งจึงได้เข้าไปไหว้ท่าน และถามสารทุกข์สุกดิบกันและกัน เขาว่าผมโตขึ้น ดูเป็นผู้ใหญ่ขึ้นนะ ต่างจากตอนสมัยเรียนที่ดูเป็นคนดี ไม่

เอาไหน ชอบโตโตเรียนบ่อยๆ ผมยิ้มพลางหัวเราะ จะเสียดก็ไม่ได้เพราะก็เป็นเรื่องจริง ฮ่าๆๆ “แล้วนี่ทำงานอะไรอยู่นะเรา ทำที่ไหน สบายดีมั๊ย?” อาจารย์ยังคำถามผมด้วยความเอ็นดู นัยตาที่ดูประหลาดใจกับการที่เห็นผมเปลี่ยนไป “โห อาจารย์ ใจเย็นๆ ครับผมตอบไม่ทัน ผมทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นนักการตลาดครับ” ผมตอบกลับพร้อมยิ้มหัวเราะ เราคุยกันอยู่ซักครู่แลกเปลี่ยนความรู้กัน จนมาถึงเรื่องที่ผมนั่นเกิดอาการหมดไฟ และได้หยิบยกประเด็นของคำว่าหนีมาพูดคุยกัน “ในมุมมองของอาจารย์ อาจารย์คิดเหมือนผมไหมครับว่านี่ที่เกิดภายในชุมชน เกิดจากการไม่มีองค์ความรู้” ผมถามอาจารย์ด้วยความสงสัย “อาจารย์คิดว่ามีส่วนนะ เพราะบางครั้งองค์ความรู้ที่ว่าหรือการศึกษาที่เข้าไม่ถึงพวกเขา ทำให้เกิดความเข้าใจแบบผิดๆ ได้” อาจารย์ตอบ “อืม ผมก็แค่อย่างเห็นสังคมพัฒนาไปมากกว่านี้ เวลาผมเห็นคนเป็นหนีแล้วคิดถึงตัวเองทุกที” ผมยิ้มเจื่อนๆ “แต่อาจารย์ว่าถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะเป็น Gen Baby Boom แล้ว แต่ใช้ว่าเขาจะหยุดหาความรู้นะ นั่นเองจ้ะ เดี่ยวอาจารย์พาไปดูงานแถวบ้านอาจารย์ที่ศิษย์ภูฏาน ว่าชาวบ้านเขาศึกษาความรู้และช่วยเหลือกันยังไง อาจารย์จะทำให้เธอหายหมดไฟแล้วเอาความรู้ไปต่อยอดได้” อาจารย์พูดเชิญชวนผม ผมก็คิดว่าไหนๆ ก็หยุดยาวกลับมาบ้านแล้ว ก็ไปเที่ยวแถวบ้านอาจารย์ซักหนอยจะเป็นจิงตอบตกลงอาจารย์ไป และไม่คิดเลยว่านี่จะเป็นที่มาของการรู้จัก การพัฒนาของคนในชุมชนอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเองอย่าง “ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทย”

หมู่บ้านชากไทย ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 ตำบลชากไทย อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีวัด 1 แห่ง และโรงเรียน 1 แห่ง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ บ้านชากไทยเดิมชื่อบ้านชากกราว เป็นภาษาพื้นบ้านชาวของ แปลว่า มีกุ่ม ปลา และป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านที่อาศัยในขณะนั้นเป็นคนพื้นเมืองเชื้อสายของ ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม นิยมสร้างที่อยู่อาศัยเป็นกระท่อม โดยนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในป่า เช่น ไม้ไผ่ กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย เป็นต้น มาเป็นสิ่งก่อสร้างและนำสมุนไพรในป่ามา

รักษาโดยมีภูมิปัญญาของตนเอง ต่อมามีชาวบ้านเชื้อสายไทยเข้ามาอยู่อาศัย มีการจับจองพื้นที่ทำไร่ ทำสวน จึงตั้งเป็นหมู่บ้านชื่อว่า “หมู่บ้านชาไทย”

นี่คือข้อมูลประวัติความเป็นมาของบ้านชาไทย ที่ผมลองเสิร์ชหาในอินเทอร์เน็ต ขณะนั่งอยู่บนรถของอาจารย์ ไม่นานผมก็ถึงจุดหมาย ที่ที่ผมมาเป็นอาคารชั้นเดียวไม่ใหญ่มาก แต่ดูเหมือนจะมีการจัดนิทรรศการเล็กๆ มีضم้เขียนว่า “@ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชาไทย” น่ารักดีแฮะ

“นั่น พอดีเลย ดูเหมือนเขากำลังจะเริ่มประชุมกันแล้ว” อาจารย์หันมาบอกผม เราสองคนลงจากรถ คุณน้ำสองคนเดินมาสวัสดิ์ ทักทายอาจารย์ผม “สวัสดิ์ค่ะ อาจารย์ มาไปไหนคะ แล้วนี่พาลูกศิษย์มาด้วยหรือคะ” “ใช่ค่ะ นี่ลูกศิษย์ฉันเอง เห็นเขาบอกว่าสนใจวิธีการจัดการหนี้ในชุมชน กำลังศึกษาเรื่องนี้อยู่นะ” อาจารย์แนะนำผมกับคุณน้ำทั้งสอง ผมยกมือสวัสดิ์ “ไหว้พระเถอะลูก” คุณน้ำตอบรับและยิ้มแ้มทุกวันนี้ผมก็ยังไม่เข้าใจว่าทำไมต้องพูดว่าไหว้พระเถอะลูก จากนั้นคุณน้ำก็ให้เราลงทะเบียนและพาไปหาที่นั่งที่ทางคณะทำงานจัดทำไว้ ผมชวนอาจารย์ให้ไปนั่งข้างหลังเพราะผมเป็นคนขี้อายกลัวโดนเรียกแนะนำตัว ไม่นานก็มีชาวบ้านใส่ชุดอยู่บ้านเริ่มทยอยเดินเข้ามาน่าจะชักราวๆ 30-40 คนเห็นจะได้ ทุกคนดูเป็นกันเองมาก อาจารย์พาผมไปนั่งฟังอย่างเงียบๆ ทุกคนที่กำลังประชุมอยู่หันมามองและยิ้มรับอย่างเป็นมิตร พี่เรวัตประธานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านซากไทยกล่าวสวัสดิ์อาจารย์ผมและผมที่มาเป็นครั้งแรก พูดจานอบน้อมชวนน่าฟัง บรรยากาศดูอบอุ่นเป็นกันเอง นี่คงเป็นสิ่งเดียวที่คนในกรุงเทพไม่อาจเลียนแบบชาวบ้านได้

ผมนั่งในที่ประชุมพลังสังคมผู้ชายบ้านที่กำลังนั่งฟังอย่างตั้งใจ บางคนสงสัยก็ยกมือถาม ผมแอบคิดในใจ ไม่น่าเชื่อว่าที่ชาวบ้านในชุมชนจะให้ความร่วมและตั้งใจกันขนาดนี้ ผิดกับผมที่ตอนเรียนยังมีแอบหลับหรือไม่กี่แอบกินขนมกับเพื่อน แต่ความน่าสนใจอยู่ตรงที่เนื้อหาที่ผมได้นั่งฟังอยู่ประมาณชั่วโมงเศษ เป็นทั้งข้อมูลเชิงสถิติ การอ่านกราฟ การทำบัญชีแผนการเงิน และวิธีการจัดการหนี้ แต่ที่ทำให้ผมประหลาดใจก็ตรงที่ทางคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทยได้ถ่ายทอดออกมาให้ชาวบ้านฟังอย่างเข้าใจง่าย โดยใช้ภาษาของชาวบ้านนี้แหละ ประกอบกับการยกตัวอย่างให้เป็นกรณีศึกษา เพื่อทำให้ชาวบ้านที่ฟังได้มองเห็นภาพและเข้าใจว่ากำลังฟังเรื่องอะไรอยู่

จากที่ผมเข้าใจในการฟังบรรยาย ก็เข้าใจว่าภายในชุมชนเนี่ยมีกลุ่มกองทุนอยู่หลากหลาย ซึ่งก็มีแนวคิดในการจัดตั้งการรวมกลุ่มและการบริหารที่แตกต่างกันไป ซึ่งส่วนใหญ่ก็ต้องการแสวงหากำไร จะเน้นไปที่การปล่อยกู้เงิน และแต่ละกลุ่มกองทุนก็กำหนดระยะเวลาการชำระคืนหนี้ที่ไม่พร้อมกัน จึงเป็นช่องทางที่เอื้อต่อการให้คนในชุมชนสามารถกู้ยืมเงินได้หลายกองทุนในเวลาเดียวกัน และยิ่งกลุ่มกองทุนที่มีเงินมาก

ก็ยิ่งกำหนดวงเงินปล่อยกู้มาก ทำให้คนที่กู้เงินหลายๆ กลุ่มกองทุน ไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ตามสัญญา จึงต้องกู้ยืมเงินจากกองทุนหนึ่งมาใช้อีกกองทุนหนึ่ง เช่น กู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์ฯ ไปชำระหนี้กองทุนหมู่บ้าน นี่คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์หนี้หมุนเวียน หนี้ซ้ำซ้อน ที่จะนำไปสู่หนี้เสียครัวเรือนในท้ายที่สุด ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทยจึงได้มีการหารือและวางแผนที่จะทำอะไรให้ชาวบ้านได้ **ลดหนี้ ปลดหนี้ หมดหนี้** ซึ่งเป็นแกนหลักในการพัฒนาแผนงานดังกล่าวเกิดขึ้น เมื่อไม่มีหนี้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สภาพการเงินคล่องตัว ไม่ต้องทำงานไปใช้หนี้จนไม่เหลือกินเหลือเก็บ ชุมชนก็แข็งแรงและพัฒนายั่งยืน

วิธีการที่ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทยใช้ คือการแปลงหนี้ที่ชาวบ้านมีที่ไม่ว่าจะกู้มาจากหลากหลายกองทุนก็ดี มีดอกเบี้ยที่ต่างกันก็ดี หรือวันชำระที่ยากต่อการจัดการก็ดี นำมาอยู่ในรูปแบบการบริหารจัดการหนี้ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา โดยให้ครัวเรือนที่เข้าร่วม 1 ครัวเรือน 1 สัญญา เลือกวิธีการชำระคืนที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งทางศูนย์ก็จะพิจารณาตามจำนวนหนี้ที่มีและเลือกระยะเวลาในการชำระที่มีตั้งแต่ 1ปี 3ปี 5ปี และ 7ปี เพื่อให้เหมาะสมกำลังในการจ่ายหนี้ของแต่ละครัวเรือน ซึ่งที่นี่เรียกกันติดปากว่า **แพคเกจ 3 5 7** และที่ผมรู้สึกว่าเป็นวิธีที่แก้ปัญหาที่ผมไม่เคยเห็นหน่วยงานไหนกล้าใช้มาก่อน นั่นก็คือการ พักชำระหนี้ 1ปี หลังเข้าร่วม 1 ครัวเรือน 1 สัญญา ที่จะให้คนที่ไม่มีหนี้อยู่แล้วได้มีการพักชำระ นำเงินไปลงทุน ใช้จ่ายหมุนเวียนเพื่อให้เกิดสภาพคล่อง ไม่ก่อหนี้เพิ่ม และใช้หนี้ได้ตามที่ตัวเองได้วางแผนไว้ พร้อมทั้งยังมีกลุ่มกองทุนในชุมชนอื่นอีกที่จะมาช่วยเสริมพลังให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมสามารถบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะได้ลดหนี้ ปลดหนี้ หมดหนี้ ตามที่ทางศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทยได้ตั้งใจไว้

ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มเกษตรกรมัยยังยืน, สำนักงานเกษตรอำเภอ, กลุ่มแปลงใหญ่มังคุด, ที่จะมาอบรมให้ความรู้การทำฮอโมนไข่ และอาหารเสริมพืช, กลุ่มเลี้ยงไส้เดือนที่ให้ความรู้ในการทำน้ำหมักมูลไส้เดือน เพื่อปรับปรุงและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน, ธนาคารขยะ ให้ความรู้การทำน้ำหมักจากเศษอาหารในครัวเรือน, กองทุนปุ๋ยให้ความรู้และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรืออินทรีย์-เคมี ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี, กลุ่มบริหารจัดการน้ำ ที่บริหารน้ำจากสระสาธารณะทุ่งเหียงมาเข้าสวนเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำทางการเกษตร, กลุ่มปรับปรุงคุณภาพไม้ผล ให้ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้มีคุณภาพสำหรับการส่งออกและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตของชาวบ้าน, กองทุนหมู่บ้าน ให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตดอกเบญจ, หรืออย่างกิจกรรมสำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ดี ที่เข้ามาช่วยชาวบ้านทำแผนบริหารเงินเพื่อปลดหนี้ในครัวเรือนให้เร็วที่สุด ได้ ยังพัฒนาผลผลิตไปสู่ผลิตภัณฑ์ OTOP อีกด้วย และอีกหลากหลายกลุ่มกองทุนรวม 13 กลุ่มที่ได้เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งผมมองว่าลึๆ มันคือการสร้างสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน ที่จะทำให้ชุมชนแข็งแรงขึ้น โดยการช่วยกันคนละไม้คนละมือ ให้ความรู้และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

กิจกรรมสำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้ รวมถึงแผนพัฒนา 1 คร้วเรือน 1 สัญญา ที่ทางศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านชากไทยต้องการจะช่วยลดปัญหาหนี้ ซ้ำซ้อน หรือหนี้หมุนเวียนที่มีอยู่ในชุมชน อันจะนำไปสู่หนี้เสียในท้ายที่สุด ทั้งนี้การนาระบบการจัดการหนี้ดังกล่าวมาใช้ก็จะช่วยพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดความแข็งแรง สร้างภูมิคุ้มกันหนี้ สร้างมูลค่าจากทุนที่ตนกู้มาให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด เมื่อไม่เกิดหนี้ใหม่ ลดหนี้เก่าจนสู่การไร้หนี้ มีเครื่องมือในการบริหารเงิน ก็จะทำให้เกิดการต่อยอด ทั้งคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ คุณภาพการศึกษาของลูกหลาน เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดอาชญากรรมภายในชุมชน นำไปสู่สังคมที่พัฒนาที่ยั่งยืน

จากที่เห็นมาในแคว้นเดียวนี้ ผมเห็นถึงโครงสร้างสิ่งทีหล่อหลอมคนในชุมชน ที่ทำให้ชุมชนไม่ใช่แค่ชุมชนที่ว่างเปล่าอีกต่อไป ไม่ใช่แค่ต่างคนต่างใช้ชีวิตกัน เหมือนกับเราเคยเห็นมา แต่เราผูกเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยความมีน้ำใจต่อกัน แม้จะเกิดจากปัญหาจากคำว่าหนี้ก็ตามที และนี่คงไม่ใช่แค่ปัญหาหนี้ที่เราจะต้องเจอในแต่ละช่วงของชีวิต แต่คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความยั่งยืนอย่างไรบนรากฐานของความสุข ทั้งหมดนี้คือต้นแบบของชุมชนตัวอย่าง ที่มีหัวใจสำคัญคือความสุขของคนในชุมชน สมควรแล้วอย่างยิ่งที่เราจะเรียกชุมชนนี้ว่า “ชากไทย โมเดล”

บทที่ 4 อวสานหนึ่

“เป็นไงเรา ได้ความรู้อะไรกลับไปบ้างมั๊ย?” อาจารย์ถามผมขณะกำลังสตาร์ทรถ “ยิ่งกว่าได้ความรู้อีกครับ สนุกมาก ผมไม่คิดว่าก่อนว่าชุมชนจะมีการช่วยเหลือกันขนาดนี้” ผมตอบพร้อมฉีกยิ้ม “จริงนะ อาจารย์ว่าหนึ่เนี่ยถ้าเราแก้ปัญหาได้ตรงจุดมันก็ไม่ยากที่จะปลดหนึ่ได้ หรือพลิกให้เป็นทุนต่อยอดอาชีพของเราได้ก็ทำให้เราก้าวกระโดดได้เหมือนกัน” อาจารย์พูดพลางดูไปที่กลุ่มชาวบ้าน “แต่ที่เนื่อบ่อนดินะครับ นอกจากศูนย์จัดการแล้วก็ยังมีอีกหลายกลุ่มที่คอยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดูช่วยเหลือกันดี” ผมย้ารอบที่สอง “ก็คงเหมือนสุภาษิตไทยที่ว่า สองหัวดีกว่าหัวเดียวแหละมั๊ย แต่หนึ่หัวทั้งตำบลเลย” พูดจบเราก็หัวเราะหัวใครกันและขับรดออกจากบ้านชากไทยพร้อมกับความอึมเอมใจ

“เงินเป็นของคนรวยเท่านั้น” คุณเคยได้ยินประโยคนี้ใหม่? ก่อนอื่นเลยผมต้องออกตัวว่าไม่ได้ต้องการแบ่งแยกชนชั้นอะไร ทุกคนเท่ากันหมด แต่แค่อยากจะเสนอในมุมมองหนึ่งที่โลกของทุนนิยมมันบังคับให้เราเป็นแบบนั้น คนรวยคือคนที่มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรบนโลกได้มากกว่าคนจน ทำให้ผมถึงบอกเช่นนั้น ถ้าเราลองมาถอดรหัสดีๆ จากประโยคข้างต้น “เงินเป็นของคนรวยเท่านั้น” ใครที่มีเครดิตก็กู้เงินได้ง่ายนำไปต่อยอดทางธุรกิจ เติบโตได้ไว คนที่ไม่มีเครดิตก็กู้ไม่ได้หรือไม่ก็ได้อาจเงินน้อยนำไปพัฒนาต่อได้ยาก ใครมีเงินก็เข้าถึงระบบการศึกษาได้ง่าย พัฒนาทักษะความรู้ ทำงานที่ใช้ความสามารถจากที่เรียนมามีเงินเดือนสูงๆ หลุดกับดักของความจน ใครมีเงินก็สามารถซื้อของในปริมาณที่มากกว่าและถูกลงได้ ต่างกับคนจนที่ต้องเจียดเงินในแต่ละเดือนไปซื้อของได้อย่างจำนจกััดและไม่สามารถถุนของไว้ใช้

ในยามจำเป็นได้เพราะเงินหมดแล้ว คนรวยใช้เงินเพื่อซื้อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าและความสะดวกสบายที่เป็นตัวเลือกเสริม แต่คนจนกลับต้องใช้เงินเพื่อความอยู่รอดของชีวิต นั่นสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันของสุขภาพการเงินของคนจนและคนรวย ซึ่งการจะหลุดกับดักนี้ได้จึงเป็นไปได้ยากถ้าเราไม่รู้จักรจัดการบริหารเงิน ลดหนี้เพิ่มรายได้ จากที่เราขายของได้ 1 แสนบาท แต่ถ้าเรามีทักษะการแปรรูปอาหารเราอาจทำยอดขายได้ถึง 5 แสนบาทก็ได้ 5 เท่าที่เพิ่มมานั้นมีส่วนเกิดจากการที่เราไม่หยุดพัฒนาฝีมือ และถ้ารัฐมีการช่วยเหลือผ่านโครงการต่างๆ ถึงระดับชุมชน ที่ทำให้คนกลุ่มนี้ที่มีผลผลิตอยู่ในมือสามารถเข้าถึงแหล่งทุน สินเชื่อต่างๆ เพื่อนำมาต่อยอดรายได้ของพวกเขาได้ และให้ความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของพวกเขาได้ถึงขีดสุด ผมคิดว่าคงไม่ใช่เรื่องยากสำหรับเราจะทำให้สังคมปลอดหนี้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

หลังจากการได้เข้าไปศึกษาแนวคิดและวิธีการของชุมชนบ้านชากไทยที่มีต่อหนี้แล้ว ผมได้กลับมาทบทวนกับสิ่งที่เกิดในปัจจุบัน ทั้งเรื่องปัญหาของหนี้ที่ทุกคนจะต้องประสบพบเจอในชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่อาภรณ์หมดไฟของผมก็ตามที ทำให้ผมถามกับตัวเองว่า ชีวิตของเราจำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยหนี้แค่นั้นหรือ ผมนั่งคิดแล้วมองออกไปนอกหน้าต่างรถทัวร์ที่กำลังมุ่งหน้ากลับกรุงเทพฯ “ไม่หอรอกมั้ง” ผมตอบกับตัวเองอย่างฉะฉานในใจ

นิยามของหนี้จึงขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน จะเป็นผลดีผลเสียก็ขึ้นอยู่กับการหยิบจับมันมาใช้อย่างไร จะมองว่ามันคือแรงบันดาลใจก็สุดแล้วแต่ท่าน จะมองว่ามันคือไฮดรอนพันธนาการก็รังแต่จะเหนี่ยวรั้งเราไว้ จะมองว่าคือโอกาสในการเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หนี้ก็อาจจะไม่ใช่ศัตรูตัวร้ายอย่างที่ใครต่อใครบอก แต่นั่นอาจเป็นตัวเราเองมากกว่าที่เลือกจะใช้ชีวิตอย่างไร...